

Sáng mãi mạch nguồn khoa bảng xứ Kinh Bắc nơi Ngọc Quan

Hương Lan

Dưới nhịp trống hội làng Bắc Bộ, “Làng Khôi nguyên xứ Bắc” – tên gọi của thôn quê Ngọc Quan (xã Lâm Thao, tỉnh Bắc Ninh) hiện lên như một niềm tự hào của đất Kinh Bắc, nơi hun đúc những bậc anh tài sáng giá cho dân tộc.

Một nguồn văn hiến của xứ Kinh Bắc

Thôn Ngọc Quan tọa lạc ở ngã ba sông Bùi – Sen – Cẩm Giàng, và phía Bắc có dãy Thiên Thai thơ mộng cổ tích – minh chứng cho vị trí đặc biệt và tầm vóc lịch sử: một trong những cái nôi sản sinh những người con ưu tú cho non sông, đất nước. Sách Bắc Ninh dư địa chí ghi rõ: họ Vũ ở Ngọc Quan là Vọng tộc đất Kinh Bắc trong thời kỳ khoa cử Nho học.

Lầu thủy đình giữa hồ, một biểu tượng của làng

Những gương sáng thời Nho học

Vũ Miên (1718-1782): thần đồng đất Bắc, đỗ Hội nguyên Tiến sĩ (Khoa thi Mậu Thìn năm 1748), có tài năng đáng trọng nguyên nhưng vì thiếu may mắn tại kỳ thi Đình nên lúc xếp hạng đứng sau hai người; sau được kiêm giữ chức Tri Lễ phiên, Tể tướng, kiêm Quốc tử giám Tế tửu là vị trí hàng đầu triều đình. Ông nổi tiếng tài cao, nhiều công trạng, yêu nước thương dân; và là người đặt nền móng cho truyền thống hiếu học ở Ngọc Quan.

Hình tái dựng danh nhân Vũ Miên mặc áo thanh cát, đội mũ Búc cân

Vũ Trinh (1759–1828): Hậu duệ trực hệ Vũ Miên, đỗ Giải nguyên khi mới 16 tuổi, thăng lên Tham tri Chính sự (Á tể tướng) lúc trẻ ngoài 20 tuổi, đồng thời là học giả, tác giả của bộ Nguyễn triều hình luật bên cạnh tập thơ nổi danh như Sứ Yên thi tập khi làm Chánh sứ sang Đại Thanh. Là soạn giả các vở Chèo cổ kinh điển với lời lẽ cao nhã, mẫu mực.

Hình tái dựng danh nhân Vũ Trinh

Ngoài ra, làng còn sản sinh nhiều người con ưu tú có công với nước: Tham đồng, Đề lĩnh tứ thành quân vụ Vũ Chiêu; Hàn lâm viện Thị giảng Vũ Quyền; Thái nguyên tỉnh Bố chính sứ Vũ Chu...

Di tích văn hóa – chứng tích của thuở vàng son

Trong làng còn lưu giữ nhiều di sản đáng tự hào: đình Ngọc Quan kiến trúc tinh xảo kiểu chữ Đinh, lối chạm khắc rồng mây, tứ linh, tứ quý trên cửa võng, bẩy hiên, ván mê, cùng hệ bia đá, hoành phi từ thời Lê – Nguyễn, thể hiện niềm tự hào của một làng khoa danh. Kê đó là Văn chỉ – nơi lưu trữ tên tuổi những người đỗ đạt, mà vị trí này

được xem như cao tột kết tinh truyền thống học vấn của cả làng. Nhà thờ Vũ đại tôn từ được trùng tu vẫn giữ nét cổ kính nguyên sơ mà bền vững, uy nghi có bút tích vua Lê ngự ban và bia đá cổ như chứng tích vĩnh cửu với thời gian. Ngôi chùa Sùng Quang Tự có bi ký cho biết rõ đây từng là danh thắng đất Bắc, do sa môn Như Lý xây dựng đón Tăng thống Chân Nguyên thiền sư về.

Tiếp nối truyền thống trong thời hiện đại

Dù đọng lại trong ký ức thời gian nhưng nét đẹp văn hiến ở Ngọc Quan không hề tàn lụi:

- Giáo sư Vũ Văn Ngũ – nhà vi sinh vật học, tiên phong phát triển men Colibacter tại bệnh viện Bạch Mai.
- Đại tá Vũ Nam – luật sư, Thủ khoa Học viện An ninh nhân dân.
- Vũ Hoàng (sinh 1990) – thông thạo năm ngoại ngữ, được xem là “người giỏi ngoại ngữ nhất cả nước”
- Nghệ sĩ thị giác, Thủ khoa hiện đại Vũ Tú (sinh 1987), được truyền thông và báo chí gọi là Khôi nguyên trong giới Nghệ thuật, hoa Trạng nguyên trong giới điêu khắc.

Con cháu hôm nay vẫn đang tiếp nối dòng mạch văn hiến từ ông cha, ngày càng bồi đắp cho danh xưng “Làng Khôi nguyên xứ Bắc” thêm sáng ngời.

Ngọc Quan là hình ảnh thu nhỏ cho một miền quê văn hiến nước Việt – nơi truyền thống văn hóa hiếu học không chỉ lưu danh mà còn được kiến tạo nên nhờ sự nâng niu, gìn giữ của từng thế hệ. Đình làng, các văn bia trên đá, Văn chỉ, chùa Sùng Quang tự, nhà thờ họ Vũ, lầu thủy đình trên hồ sen, cổng làng, lăng đá các vị tiên hiền... là minh chứng cho một truyền thống văn hiến lâu đời khiến bất cứ ai sinh ra nơi đây cũng tự hào, đặt lên vai mình trách nhiệm gìn giữ và phát huy.

Làng Khôi nguyên xứ Bắc

Ngọc Quan – miền đất cổ,
Chánh khí xứ tiên rồng.
Ba sông ôm dải lụa,
Gà gáy, vang ba vùng.

Long mạch phát Khôi nguyên,
Trung – Hiếu khắc trong lòng.
Mỗi mái nhà, thớ đất,
Ẩn tráng chí anh hùng.

Sen nở thoảng dịu ngát,
Giếng làng rửa bụi đường.
Mảnh đất in dấu sách,
Đức hạnh bay muôn phương.

Vũ Miên người Kinh Bắc,
Tỏa sáng giữa triều đình.

Khôi nguyên chức Tể tướng,
Sử gia mãi uy minh.

Vũ Trinh, tài tuyệt thế,
Giải nguyên thuở thiếu niên.
Á tướng lúc trẻ tuổi,
Văn chương ngát hương sen.

Vũ Tú, nghệ sĩ trẻ
Khắc đá vụn dặm trường.
Khôi nguyên giới Nghệ thuật,
Một nghị lực phi thường.

Ba thời – ba tượng sống,
Ba ánh sao lặn thâm.
Một dòng huyết thống chảy,
Sáng ngời tựa trăng rằm.

Ngọc Quan là đất mẹ,
Văn hiến từ xa xăm.
Nơi Quốc sử, Quốc luật
Đến Tượng đá ngàn năm.

Hậu sinh xin ghi khắc,
Nguyên học lấy tấm gương.
Gìn giữ nguồn mạch đạo,
Cho rạng rỡ quê hương.

Ngọc Quan – Làng Khôi nguyên xứ Bắc không chỉ là một cái tên trong nền văn hóa nước Việt, mà còn là biểu tượng rực rỡ cho tinh thần trí thức, niềm tự hào dân tộc, nơi lịch sử và hiện tại giao thoa. Mảnh đất ấy có những tấm gương ưu tú từ thời Nho học đến hiện đại, đã, đang và sẽ tiếp tục viết tiếp trang sử làm rạng danh non sông, đất nước.

Ngọc Quan, mảnh đất địa linh – nhân kiệt xứ Kinh Bắc là niềm tự hào, là động lực cho mỗi người dân duy trì khát vọng cống hiến đúng như truyền thống “Đương Thanh Danh” của cha ông./.

Hương Lan

www.vietnamvanhien.org

 An Lạc & Tự Chủ	VIỆT NAM VĂN HIẾN www.vietnamvanhien.info	
TỪ SÁCH VĂN HIẾN TRÊN MẠNG VỚI HƠN 13000 TÁC PHẨM & TIẾT MỤC		